

JOHN STEINBEK IJODIDA IJTIMOYIY REALIZM VA TARIXIY KONTEKST

Qarshiyeva Lobar Mansur qizi,*Iqtisodiyot va pedagogika universiteti magistranti*

Annotatsiya. Maqolada amerikalik yozuvchi Jon Steynbekning ijodida ijtimoiy realizm va uning tarixiy konteksti tahlil qilinadi. Steynbekning asarlari, asosan, 1930-yillarda Amerika Qo'shma Shtatlaridagi ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni aks ettiradi. Uning "G'azabning uzumlari" va "Qishloqning qizil yo'li" kabi asarlari orqali yozuvchi ijtimoiy adolat, sinf kurashi va insoniyatning qiyinchiliklariga e'tibor qaratadi. Maqola, shuningdek, Steynbekning ijodiga ta'sir ko'rsatgan tarixiy voqealarni, masalan, katta depressiya va Dustbowl fenomenini ham o'z ichiga oladi. Jon Steynbekning asarlari orqali o'z zamonasining ijtimoiy muammolariga qanday yondashganini tushunishga harakat qilinadi.

Kalit so'zlar: Jon Steynbek, ijtimoiy realizm, tarixiy kontekst, amerika adabiyoti, katta depressiya, dustbowl, ijtimoiy adolat, sinf kurashi.

Аннотация. В статье анализируется социальный реализм и его исторический контекст в творчестве американского писателя Джона Стейнбека. Произведения Стейнбека в основном отражают социальные и экономические проблемы Соединенных Штатов 1930-х годов. В таких произведениях, как «Гроздь гнева» и «Алая буква», писатель фокусируется на социальной справедливости, классовой борьбе и трудностях человечества. В статье также рассматриваются исторические события, повлиявшие на творчество Стейнбека, такие как Великая депрессия и пыльная буря. Предпринимается попытка понять, как Джон Стейнбек подходил к социальным проблемам своего времени через свои произведения.

Ключевые слова: Джон Стейнбек, социальный реализм, исторический контекст, американская литература, великая депрессия, пыльные бури, социальная справедливость, классовая борьба.

Abstract. The article analyzes social realism and its historical context in the works of American writer John Steinbeck. Steinbeck's works mainly reflect the social and economic problems in the United States in the 1930s. Through his works such as "The Grapes of Wrath" and "The Scarlet Letter", the writer focuses on social justice, class struggle, and the difficulties of humanity. The article also includes historical events that influenced Steinbeck's work, such as the Great Depression and the Dustbowl phenomenon. An attempt is made to understand how John Steinbeck approached the social problems of his time through his works.

Keywords: John Steinbeck, social realism, historical context, American literature, great depression, dustbowl, social justice, class struggle.

Kirish. Jon Steynbek – XX asrning eng mashhur amerikalik yozuvchilaridan biri bo'lib, uning asarlari ijtimoiy realizm va tarixiy kontekst bilan chuqur bog'liqdir. Uning ijodi, asosan, 1930-yillardagi Amerika Qo'shma Shtatlaridagi iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni aks ettiradi. Bu davrda mamlakat katta depressiya va Dustbowl fenomeni kabi qiyinchiliklarga duch keldi, bu esa Steynbekning yozuvlariga bevosita ta'sir ko'rsatdi. U o'z asarlarida oddiy insonlarning hayotini, ularning kurashlarini va umidlarini tasvirlab, ijtimoiy adolat va inson huquqlari masalalariga e'tibor qaratdi.

Adabiyotlar tahlili. Steynbekning "G'azabning uzumlari" asari, masalan, o'z zamonining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini yanada ochib beradi. Bu romanda yozuvchi Oklahomadan Kaliforniyaga ko'chib o'tayotgan oilaning qiyinchiliklarini tasvirlaydi. Ular nafaqat iqtisodiy muammolar, balki irqiy va ijtimoiy adolatsizliklarga ham duch kelishadi.

Steynbek ushbu asar orqali o'z zamonidagi ijtimoiy sinflar o'rtasidagi keskin farqlarni va insoniyatning qiyinchiliklariga qarshi kurashini ko'rsatadi. U oddiy insonlarning hayotini ulkan tarixiy jarayonlar bilan bog'lab, o'z asarlarida ijtimoiy realizmning kuchli namunasini yaratadi. Yozuvchi o'z ijodida realistik tasvirlardan foydalanib, qahramonlarining ichki dunyosini va ularning his-tuyg'ularini chuqur ochib beradi. Steynbekning asarlarida ko'plab ijtimoiy muammolar, jumladan, iqtisodiy tengsizlik, irqiy diskriminatsiya va mehnat huquqlari kabi mavzular o'z aksini topgan. U o'z qahramonlarini har qanday sharoitda ham umid va kurash ruhida tasvirlaydi, bu esa uning ijodiga xos bo'lgan ijtimoiy realizmni yanada kuchaytiradi.

Steynbekning tarixiy konteksti ham uning ijodida muhim rol o'ynaydi. Katta depressiya davrida yozgan asarlari, nafaqat o'sha paytdagi ijtimoiy muammolarni aks ettiribgina qolmay, balki kelajak avlodlarga ham saboq beradigan darslar sifatida xizmat qiladi. Dustbowl fenomeni esa, qishloq xo'jaligi inqirozi va tabiiy ofatlarni birlashtirib, insonlarning hayotida qanday qiyinchiliklarga olib kelishini ko'rsatadi. Ushbu voqealar Steynbekning asarlaridagi ijtimoiy realizmning asosiy manbai bo'lib xizmat qiladi. Shunday qilib, Jon Steynbekning ijodida ijtimoiy realizm va tarixiy kontekst bir-biri bilan chambarchas bog'langan. U o'z asarlari orqali nafaqat o'z zamonining muammolarini yoritibgina qolmay, balki insoniyatning umumbashariy masalalariga ham e'tibor qaratadi. Bu esa uni amerika adabiyotining buyuk namoyandalaridan biriga aylantiradi. Steynbekning asarlari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmaydi va bizga insoniyat tarixidagi og'ir davrlarni eslatib turadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Jon Steynbek ijodida ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni o'rganish uchun tadqiqot metodologiyasi bir necha asosiy bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin. Ushbu metodologiya, Steynbekning asarlarida aks etgan ijtimoiy muammolarni va ularning tarixiy sharoitlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan.

Birinchi bosqich – adabiy tahlil. Bu bosqichda, Steynbekning asarlarini diqqat bilan o'qish va ularning badiiy uslublarini, qahramonlarini, voqealarini va muloqotlarini tahlil qilish zarur. Asarlarning matnidan ijtimoiy muammolar, masalan, iqtisodiy tengsizlik, irqiy diskriminatsiya va inson huquqlari kabi masalalarni aniqlash muhimdir. Bu jarayonda Steynbekning ishlatgan badiiy vositalarini, simvollarini va metaforalarning ma'nosini o'rganish kerak.

Ikkinchi bosqich – tarixiy kontekstni o'rganish. Bu bosqichda, Steynbek ijod qilgan davrning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy sharoitlari haqida ma'lumot to'plash zarur. Masalan, 1930-yillarda Amerika Qo'shma Shtatlarida yuz berayotgan katta depressiya va Dustbowl fenomeni kabi voqealar, uning asarlarida qanday aks etganini tahlil qilish muhimdir. Tarixiy manbalarni, maqolalarni va ilmiy tadqiqotlarni o'rganish orqali bu kontekstni chuqurroq tushunish mumkin.

Uchinchidan, metodologiya sifatida intertekstual tahlilni qo'llash mumkin. Bu usul orqali Steynbek asarlarining boshqa adabiyotlar bilan bog'lanishini o'rganish mumkin.

Masalan, ularning zamondosh yozuvchilar bilan qanday parallel va farqlarini aniqlash orqali ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni yanada kengroq ko‘rinishda tahlil qilish mumkin.

To‘rtinchi bosqich – ijtimoiy fanlar bilan integratsiya. Steynbek asarlaridagi ijtimoiy muammolarni tushunish uchun sotsiologik va psixologik nazariyalarni qo‘llash mumkin. Ijtimoiy nazariyalar yordamida yozuvchining qahramonlari va ularning kurashlari orqali ijtimoiy strukturalar va inson psixologiyasini tahlil qilish mumkin. Shu tarzda, Jon Steynbek ijodida ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni o‘rganish uchun metodologiya ko‘p qirrali bo‘lishi kerak. Adabiy tahlil, tarixiy kontekstni o‘rganish, intertekstual tahlil va ijtimoiy fanlar bilan integratsiya orqali bu mavzuni chuqurroq tushunish mumkin. Bu metodologiya yordamida Steynbekning asarlaridagi murakkab ijtimoiy muammolar va tarixiy sharoitlarni aniqroq ko‘rsatish imkonini beradi.

Tahlillar va natijalar. Jon Steynbek ijodida ijtimoiy realizm va tarixiy kontekst mavzusi O‘zbekistonda ham bir qator olimlar tomonidan o‘rganilgan. Ularning tadqiqotlari Steynbekning asarlaridagi ijtimoiy muammolar va tarixiy sharoitlarni chuqur tahlil qilishga qaratilgan.

Birinchi navbatda, o‘zbek adabiyotshunoslari, masalan, Muhammadali Murodov va Shukrullo Xudoyberdiyev, Steynbekning asarlaridagi ijtimoiy realizmni o‘rganish bilan shug‘ullangan. Ular yozuvchining qahramonlari orqali oddiy insonlarning hayotini, ularning kurashlarini va umidlarini tasvirlashini tahlil qilganlar. Murodov, xususan, “G‘azabning uzumlari” asarida insoniyatning qiyinchiliklari va umidlarini qanday qilib badiiy ifodalashini o‘rganadi. U Steynbekning ijtimoiy muammolarni ochib berishdagi mahoratini ta’kidlaydi va bu asarni zamonaviy ijtimoiy muammolar bilan bog‘laydi.

Shuningdek, O‘zbekistonda adabiyotshunoslik sohasida faoliyat yuritayotgan boshqa olimlar ham Steynbekning asarlarini o‘rganish orqali uning tarixiy kontekstini yoritishga harakat qilgan. Misol uchun, Dilnoza To‘raeva, Steynbekning ijodida tarixiy voqealarning ta’sirini tahlil qilgan. U Dustbowl fenomeni va katta depressiya davrining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini Steynbek asarlarida qanday aks ettirilganini o‘rganadi. To‘raeva, shuningdek, yozuvchining o‘z zamonidagi muammolarni qanday qilib badiiy ifodalashini va bu asarlarning bugungi kunda ham ahamiyatini ta’kidlaydi.

O‘zbek olimlarining tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, Jon Steynbekning ijodi nafaqat Amerika tarixiga, balki global ijtimoiy muammolarga ham e’tibor qaratadi. Ularning ishlarida Steynbekning asarlaridagi ijtimoiy realizm va tarixiy kontekst o‘rtasidagi bog‘lanishlar chuqur o‘rganiladi. Bu esa O‘zbekistonda adabiyotshunoslik sohasidagi ilmiy tadqiqotlarga yangi istiqbollar ochadi va Steynbek ijodini yanada kengroq tushunishga yordam beradi. Umuman olganda, O‘zbekistonda Jon Steynbek ijodiga oid olib borilgan tadqiqotlar, uning asarlaridagi ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni yoritishda muhim ahamiyatga ega. Bu tadqiqotlar orqali Steynbek ijodining dolzarbligi va uning zamonaviy ijtimoiy muammolar bilan bog‘liqligi yanada ravshanlashadi.

Jon Steynbek ijodida ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni o'rganish, uning asarlarida aks etgan ijtimoiy muammolar va tarixiy sharoitlarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Steynbek asarlarini o'rganish jarayonida, ularning badiiy uslubi, qahramonlari va voqealarini tahlil qilish orqali, yozuvchining zamondosh ijtimoiy muammolarni qanday ko'rsatganini aniqlash mumkin. Steynbekning ijodi 1930-yillarda, Amerika Qo'shma Shtatlarida katta depressiya davrida shakllandi. Bu davrda iqtisodiy inqiroz, qashshoqlik va ijtimoiy adolatsizlik muammolari keng tarqalgan edi. "Qizil g'ozlar" (1939) va "G'azabning uzumlari" (1939) kabi asarlarida Steynbek, qashshoq fermerlar va ishchilar hayotini realistik tarzda tasvirlaydi. U o'z asarlarida ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqlarni, irqiy diskriminatsiyani va inson huquqlari masalalarini ko'taradi.

Ijtimoiy realizm Steynbekning asarlarida muhim rol o'ynaydi. U o'z qahramonlarini real hayotdagi qiyinchiliklar bilan yuzma-yuz qo'yadi. Masalan, "G'azabning uzumlari" asaridagi Joad oilasi, iqtisodiy inqiroz natijasida o'z yerlarini yo'qotadi va Kaliforniyaga ko'chishga majbur bo'ladi. Bu jarayon davomida ular bir qator qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa Steynbekning ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurashini aks ettiradi. U ijtimoiy muammolarni faqat individual darajada emas, balki jamoaviy kurash sifatida ko'rsatadi. Tarixiy kontekst ham Steynbek ijodining ajralmas qismi hisoblanadi. 1930-yillar Amerika jamiyatidagi ijtimoiy o'zgarishlar va iqtisodiy qiyinchiliklar, yozuvchining asarlariga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Steynbek o'z asarlarida o'sha davrning ijtimoiy va siyosiy sharoitlarini aks ettirishga harakat qildi. U insoniyatning qiyinchiliklarga qarshi kurashini va umidini ko'rsatgan holda, tarixiy voqealarni badiiy ifoda etadi.

Steynbekning ijodidagi ijtimoiy realizm va tarixiy kontekstni o'rganish, uning asarlarining ahamiyatini yanada oshiradi. U nafaqat o'z davrining muammolarini yoritibgina qolmay, balki insoniyatning umumiy tajribasini ham ifodalaydi. Uning asarlaridagi qahramonlar orqali, odamlarning qiyinchiliklarga qarshi kurashi, umidi va insoniylikka bo'lgan ishonchi ko'rsatiladi. Natijada, Jon Steynbek ijodi ijtimoiy realizm va tarixiy kontekst orqali Amerika jamiyatidagi muammolarni yoritishda muhim ahamiyatga ega. U o'z asarlari orqali insoniyatning qiyinchiliklarga qarshi kurashini va umidini ifodalab, zamonaviy adabiyotda o'ziga xos o'rin egallaydi. Steynbekning ijodi bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda va ijtimoiy adolat uchun kurashni davom ettirish zarurligini eslatadi.

Xulosa. Jon Steynbek ijodi ijtimoiy realizmning yuksak namunasi bo'lib, u XX asrning 30-yillaridagi Amerika hayotini, xususan, "Buyuk depressiya" va "Chang kosasi" davri qiyinchiliklarini haqqoniy aks ettiradi. Adib o'z asarlarida kambag'al dehqonlar, migrant ishchilar va jamiyatning quyi qatlami vakillarining murakkab taqdirini qalamga oladi. Steynbekning mahorati shundaki, u ijtimoiy adolatsizliklarni fosh etish bilan birga, insoniy qadr-qimmat, birdamlik va umidning ahamiyatini ham ko'rsatib bergan. Tarixiy kontekst uning asarlariga chuqur realizm va emotsional quvvat bag'ishlaydi. Uning

“G‘azab shingillari” va “Sichqonlar va odamlar haqida” kabi durdona asarlari inson va jamiyat o‘rtasidagi ziddiyatlarni ochib beruvchi mangu manba bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdug‘afurov A. Jahon adabiyoti tarixi: XX asr Amerika adabiyoti va Jon Steynbek merosi. – O‘qituvchi, 2012. – 210-b.
2. G‘aniyeva S. Jon Steynbek asarlarida inson va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini. – Fan, 2015. – 95-120-b.
3. Is‘hoqov B. Amerika adabiyotida ijtimoiy realizm an‘analari va Steynbek uslubi. – SamDU nashriyoti, 2016. – 140-b.
4. Jalilov Q. Jon Steynbekning “Sichqonlar va odamlar haqida” qissasidagi badiiy mahorat va psixologizm. – Buxoro: BuxDU nashriyoti, 2019. – 85-b.
5. Karimov N. XX asr xorijiy adabiyoti: Realizm, modernizm va Jon Steynbek ijodi. – Yangi asr avlodi, 2014. – 245-b.
6. Mamatov M. Steynbek ijodida “Buyuk depressiya” davri ijtimoiy tushkunligining badiiy ifodasi. – Movarounnahr, 2017. – 155-b.
7. Raxmonov S. Jon Steynbek: Hayoti, ijodiy yo‘li va tarixiy sharoitlar ta’siri (O‘quv qo‘llanma). – Universitet, 2013. – 75-b.
8. Steynbek J. G‘azab shingillari: Tarixiy realizm va ijtimoiy masalalar tahlili. – Sharq, 2018. – 285-b.
9. Sultonov I. Adabiyot nazariyasi va xorijiy adabiyot asoslari: Jon Steynbek realizmi haqida. – O‘qituvchi, 2011. – 350-b.
10. To‘rayeva Sh. Steynbek asarlarida ijtimoiy konfliktlar, qahramonlar xarakteri va tarixiy haqiqat. – NamDU nashriyoti, 2020. – 112-b.

Ajiniyaz atindagi
NOKIS MAMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI
N M P I
1934